

INOVĀCIJAS POLITIKA

Inovācijas nozīme mūsu ekonomikā aizvien pieaug. Ir svarīgi ne tikai dot labumu ES patērētājiem un darba ņēmējiem, bet arī radīt labākas darbvietas, veidot zaļāku sabiedrību un uzlabot mūsu dzīves kvalitāti. Tā ir būtiska arī ES konkurētspējas pasaules tirgos saglabāšanai. Inovācijas politika ir saskarne starp pētniecības un tehnoloģijas attīstības politiku un rūpniecības politiku, un tās mērķis ir izveidot satvaru ideju nonākšanai tirgū.

JURIDISKAIS PAMATS

[Līguma par Eiropas Savienības darbību](#) (LESD) 173. pants, kurā noteikts, ka “Savienība un dalībvalstis nodrošina vajadzīgos apstākļus Savienības rūpniecības konkurētspējai”.

LESD 179.–190. pants reglamentē Savienības pētniecības un tehnoloģiju attīstības (PTA) un kosmosa politiku. PTA politikas galvenais instruments ir daudzgadu pamatprogramma, kurā definēti mērķi, prioritātes un finansiālā atbalsta apjoms. PTA pamatprogrammas pieņem Eiropas Parlaments un Padome parastajā likumdošanas procedūrā pēc apspriešanās ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju.

MĒRĶI

Inovācijas politika ir vispāratzīta par nozīmīgu un ir cieši saistīta ar citām ES politikām, piemēram, nodarbinātības, konkurētspējas, klimata un vides, rūpniecības un enerģētikas politiku. Inovācijas uzdevums ir pārvērst pētniecības rezultātus jaunos un labākos pakalpojumos un izstrādājumos, lai saglabātu konkurētspēju pasaules tirgū un uzlabotu iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

ES pētniecībai un izstrādei tērē mazāku daļu ikgadējā IKP (2,3 % 2020. gadā) nekā Amerikas Savienotās Valstis (3,45 % 2020. gadā) un Japāna (3,26 % 2020. gadā). Turklāt notiek arī intelektuālā darbaspēka emigrācija, jo daudzi no ES labākajiem zinātniekiem un izgudrotājiem pārceļas uz valstīm, kurās nosacījumi ir labāki. ES tirgus joprojām ir sadrumstalots un nepietiekami labvēlīgs inovācijai. Lai minētās tendences apvērstu, ES ir izstrādājusi koncepciju “Inovācijas savienība”, kuras mērķis ir:

- nodrošināt ES pasaules līmeņa statusu zinātnē;
- novērst šķēršļus inovācijai, piemēram, dārgu patentēšanu, tirgus sadrumstalotību, standartu lēnu noteikšanu un prasmju trūkumu, kas traucē idejām ātri nonākt tirgū;

- radikāli mainīt publiskā un privātā sektora sadarbības veidu, jo īpaši īstenojot Eiropas inovācijas partnerības starp ES iestādēm, valstu un reģionālajām iestādēm un uzņēmumiem.

SASNIEGUMI

A. Inovācijas savienība

Inovācijas savienība bija viena no septiņām pamatiniciatīvām [stratēģijā gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei “Eiropa 2020”](#). Komisija to aizsāka 2010. gadā, un tās mērķis bija uzlabot pētniecības un inovācijas apstākļus un finansējuma pieejamību ES, lai inovatīvas idejas varētu pārvērst izstrādājumos un pakalpojumos, kas veicina izaugsmi un rada darbvietas. Inovācijas savienības mērķis bija izveidot patiesi vienotu Eiropas inovāciju tirgu, kurš piesaistītu inovatīvus uzņēmumus un uzņēmējus. Šajā nolūkā tika ierosināti dažādi pasākumi patentu aizsardzības, standartizācijas, publiskā iepirkuma un lietpratīga regulējuma jomā. Lai novērtētu un uzraudzītu gan situāciju visā ES, gan panākto progresu, tika ieviesti vairāki instrumenti, tostarp:

- visaptverošs rezultātu pārskats par inovāciju ES, kuru veido 32 rādītāji, un patentu un licenču Eiropas zināšanu tirgus. [Eiropas inovācijas rezultātu pārskats \(EIS\)](#) ir Komisijas instruments, kurš izstrādāts Lisabonas stratēģijas ietvaros, lai salīdzinoši novērtētu ES dalībvalstu, citu Eiropas valstu un reģionālo kaimiņu sasniegumus inovācijas jomā;
- [reģionāls inovācijas rezultātu pārskats](#), kurā ES reģioni iedalīti četrās grupās pēc sasniegumiem inovācijas jomā: “inovācijas līderi”, “spēcīgi inovatori”, “mēreni inovatori” un “jauni inovatori”. Tas sniedz detalizētāku pārskatu par inovāciju vietējā līmenī.

Inovācijas savienība arī ierosināja pasākumus Eiropas pētniecības telpas izveidei, lai nodrošinātu labāku saskaņotību starp ES un valstu pētniecības politiku un likvidētu šķēršļus pētnieku mobilitātei. Izglītības jomā Komisija atbalsta projektus, kas paredzēti jaunu mācību programmu izstrādei, lai novērstu inovācijai nepieciešamo prasmju trūkumu.

B. “Apvārsnis 2020” un “Apvārsnis Eiropa”

Kā stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīva ar mērķi nodrošināt ES globālo konkurētspēju [“Apvārsnis 2020”](#) bija finanšu instruments, kas atbalstīja Inovācijas savienības īstenošanu. Lai gan “Apvārsnis 2020” (2014–2020) bija ES Astotā pētniecības pamatprogramma, tā bija pirmā programma, kas paredzēta pētniecības un inovācijas integrēšanai, un tā ieviesa dzīvē daudz ko no tā, ko Inovācijas savienība bija apņēmusies. Parlaments 2013. gadā pieņēma daudzgadu finanšu shēmu (DFS), kurā pamatprogrammai “Apvārsnis 2020” tika piešķirti 77 miljardi EUR (2013. gada cenās). Tomēr tā kā 2015. gadā tika pieņemts lēmums izveidot Eiropas Stratēģisko investīciju fondu (ESIF), šo summu samazināja līdz 74,8 miljardiem EUR.

2018. gadā tika veikta programmas “Apvārsnis 2020” starpposma izvērtējums un rezultāti tika izmantoti, lai sāktu veidot struktūru un saturu pamatprogrammai “Apvārsnis Eiropa”, kuras [priekšlikums tika publicēts 2018. gadā](#).

Reaģējot uz Covid-19 pandēmiju, Komisija 2020. gada jūnijā iesniedza abu tiesību aktu grozītus priekšlikumus, kas dod iespēju piešķirt programmai “Apvārsnis Eiropa” papildu finansējumu no *NextGenerationEU* (NGEU) atveseļošanas instrumenta. Eiropadome 2020. gada jūlijā vienojās par [Eiropas atveseļošanas plānu](#), kurā apvienota DFS 2021.–2027. gadam un līdzekļi, kas jānodrošina no NGEU. Programma “[Apvārsnis Eiropa](#)” tika izveidota ar [Regulu \(ES\) 2021/695](#), kurā ir izklāstīti programmas mērķi, 2021.–2027. gadam paredzētais budžets, Savienības finansējuma veidi un šāda finansējuma piešķiršanas noteikumi. Attiecībā uz “Apvārsnis Eiropa” beigās tika panākta vienošanās par budžeta piešķirumu 5,4 miljardu EUR apmērā no instrumenta NGEU, jo īpaši, lai atbalstītu zaļo un digitālo atveseļošanu pēc Covid-19 krīzes. Tas veido daļu no pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” kopējā budžeta 95,5 miljardu EUR apmērā laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam. Komisija 2022. gadā [grozīja](#) “Apvārsnis Eiropa” darba programmu 2021.–2022. gadam, palielinot budžetu, tostarp budžetu programmai [WomenTechEU](#), kas atbalsta sieviešu vadītus progresīvo tehnoloģiju jaunuzņēmumus, un uzsāka citas darbības Eiropas inovācijas potenciāla palielināšanai.

C. Kohēzijas politika

Arī Kohēzijas politikā uzmanība tiek pievērsta pētniecībai un inovācijai. Vairāk attīstītos reģionos vismaz 85 % resursu no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) valsts līmenī tiek piešķirti mērķiem, kas saistīti ar inovāciju, par 2021.–2027. gada laikposma prioritātēm nosakot investīcijas viedākā, zaļākā, savienotākā un sociālākā Eiropā, kura ir tuvāka saviem iedzīvotājiem.

D. Finanšu instrumenti

Inovācijas savienības mērķis bija arī stimulēt privātā sektora investīcijas. Tāpēc cita starpā tajā ierosināts palielināt ES riska kapitāla investīcijas. Lai uzlabotu aizdevumu pieejamību pētniecības un izstrādes projektiem un sāktu demonstrāciju projektus, Komisija sadarbībā ar Eiropas Investīciju bankas grupu (Eiropas Investīciju banka (EIB) un Eiropas Investīciju fonds) uzsāka kopīgu pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” iniciatīvu. Iniciatīvā “*InnovFin* – ES finansējums inovatoriem” bija virkne integrētu un savstarpēji papildinošu finansēšanas instrumentu un konsultāciju pakalpojumu, ko piedāvāja EIB grupa un kas aptvēra visu pētniecības un inovācijas vērtības ķēdi ar mērķi atbalstīt investīcijas, sākot no vismazākajiem līdz pat vislielākajiem uzņēmumiem.

Turklāt 2014. gadā Komisija nāca klajā ar “Investīciju plānu Eiropai”, lai iepludinātu publiskā un privātā sektora investīcijas reālajā ekonomikā un trīs gadu laikā nodrošinātu summu vismaz 315 miljardu EUR apmērā. ESIF bija viens no Investīciju plāna Eiropai trim pīlāriem, un tā mērķis bija novērst tirgus nepilnības, nodrošinot trūkstošo finansējumu un piesaistot privātās investīcijas. Tas palīdzēja finansēt stratēģiskas investīcijas tādās svarīgās jomās kā infrastruktūra, pētniecība un inovācija, izglītība, atjaunīgā enerģija un energoefektivitāte, kā arī nodrošināt riska finansējumu maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) ([2.4.2.](#)).

Turklāt ir ieviesta arī Uzņēmumu konkurētspējas un MVU programma (COSME), lai pievērstos finanšu instrumentiem un sniegtu atbalstu MVU internacionalizācijai.

E. Eiropas inovāciju un tehnoloģiju institūts

Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts ([EIT](#)) tika izveidots 2008. gadā ar Regulu (EK) Nr. 294/2008, kurā grozījumi pēdējo reizi izdarīti ar [Regulu \(ES\) Nr. 2021/819](#). Tā vispārējais uzdevums ir palielināt Eiropas konkurētspēju, tās ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi un darbvietu radīšanu, veicinot un stiprinot sadarbību starp vadošajām uzņēmējdarbības, izglītības un pētniecības organizācijām. Tā mērķis ir arī veicināt inovāciju un uzņēmējdarbību Eiropā, palīdzot veidot vidi radošu un inovatīvu ideju uzplaukumam. EIT šos mērķus sasniedz, galvenokārt izmantojot savas inovāciju kopienas, kas apvieno vairāk nekā 1200 partneru no uzņēmējdarbības, pētniecības un izglītības jomām (“zināšanu trīsstūris”).

F. Inovācijas padome

Komisija 2017. gadā izveidoja 15 locekļu augsta līmeņa novatoru grupu, kas palīdzēja izstrādāt Eiropas Inovācijas padomes ([EIP](#)) veidolu saistībā ar Komisijas priekšlikumiem par programmas “Apvārsnis 2020” pēcteci “Apvārsnis Eiropa”. EIP ir ES inovācijas pamatprogramma, kuras mērķis ir apzināt, izstrādāt un izvērst revolucionāras, galvenokārt progresīvo tehnoloģiju, inovācijas, un tās budžets ir 10,1 miljards EUR, lai tās atbalstītu visā dzīves ciklā, sākot no agrīna pētniecības posma līdz koncepcijas pierādīšanai, tehnoloģiju nodošanai un jaunuzņēmumu un MVU finansēšanai un paplašināšanai. Komisija 2021. gadā parakstīja saprašanās memorandu starp EIP un EIT, lai stiprinātu to sadarbību nolūkā atbalstīt labākos Eiropas uzņēmējus. Reaģējot uz Krievijas agresijas karu Ukrainā, Komisija atvēlēja 20 miljonus EUR Ukrainas jaunuzņēmumu atbalstam, veicot mērķtiecīgus grozījumus EIP 2022. gada darba programmā.

G. Eiropas Inovācijas programma

Komisija 2022. gadā pieņēma [Jaunu Eiropas inovācijas programmu](#), kurā ierosinātas 25 konkrētas darbības piecās pamatjomās: augošu uzņēmumu finansēšana, inovācijas veicināšana, izmantojot eksperimentu telpas un publisko iepirkumu, inovācijas paātrināšana un stiprināšana Eiropas inovācijas ekosistēmās visā ES, talantu stimulēšana, piesaiste un noturēšana progresīvo tehnoloģiju jomā un politikas veidošanas instrumentu uzlabošana. Tās mērķis ir izvirzīt Eiropu vadošās pozīcijās jaunajā progresīvo tehnoloģiju inovāciju vilnī, kam nepieciešama apjomīga pētniecība un izstrāde apvienojumā ar ievērojamām kapitāla investīcijām nolūkā risināt neatliekamas sabiedrības problēmas. Lai pastāvīgi attīstītu Eiropas Inovācijas programmas stratēģiskos aspektus, tika izveidota *European Sounding Board on Innovation* (Eiropas inovāciju izziņātava) – platforma konsultācijām un jaunu jautājumu apspriešanai ar augsta līmeņa pārstāvjiem no Eiropas akadēmiskajām aprindām un nozarēm.

Arī Komisijas 2022. gada [Zinātnes, pētniecības un inovācijas snieguma \(SRIP\) ziņojumā](#) galvenā uzmanība pievērsta ES inovācijas rezultātiem globālā kontekstā un ierosināti pasākumi, kas risinātu tādus jautājumus kā grūtības piesaistīt un noturēt talantus.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments ir pieņēmis lielu skaitu rezolūciju ar mērķi stiprināt ES inovācijas politiku, tostarp šādas:

- [2010. gada 16. jūnija rezolūcija par stratēģiju “ES 2020”](#). Šajā rezolūcijā ir pausts stingrs atbalsts politikai, kas attiecas uz rūpniecības nozari kopumā, un mēģināts aprakstīt vidi, kas vislabāk piemērota spēcīgas, konkurētspējīgas un diversificētas rūpnieciskās bāzes uzturēšanai un attīstīšanai ES, vienlaikus nodrošinot pāreju uz ilgtspējīgu un energoefektīvu ekonomiku;
- [2011. gada 12. maija rezolūcija par Inovācijas savienību – pārveidojot Eiropu pēckrīzes pasaulei](#);
- [2011. gada 26. oktobra rezolūcija par jaunu prasmju un darba vietu programmu](#). Šajā rezolūcijā tika uzsvērts, cik svarīgi ir veidot ciešāku sadarbību starp pētniecības institūtiem un nozari un mudināt ražošanas uzņēmumus investēt pētniecībā un izstrādē, kā arī atbalstīt šādas investīcijas;
- [2016. gada 6. jūlija rezolūcija par inovāciju sinerģiju](#) – Eiropas strukturālie un investīciju fondi, pamatprogramma “Apvārsnis 2020” un citi Eiropas inovāciju fondi un ES programmas;
- [2020. gada 25. novembra rezolūcija par jaunu Eiropas industriālo stratēģiju](#), kurā Parlaments uzsvēra, ka ES suverenitātes un stratēģiskās autonomijas nodrošināšanai ir vajadzīga konkurētspējīga industriālā bāze un milzīgas investīcijas pētniecībā un inovācijā (*R&I*), svarīgās pamattehnoloģijās, inovatīvos risinājumos un galvenajās vērtības ķēdēs;
- [2022. gada 6. aprīļa rezolūcija par globālo pieeju pētniecībai un inovācijai – Eiropas starptautiskās sadarbības stratēģija mainīgā pasaulē](#), kurā atzinīgi novērtēts Komisijas paziņojums par šo jautājumu un uzsvērts, ka Savienībai ir jāattīsta uz noteikumiem balstīta daudzpusēja sadarbība, lai risinātu galvenās globālās ekonomiskās, sociālās un vides problēmas, un šajā sadarbībā izšķiroša nozīme būtu jāpiešķir pētniecībai un inovācijai;
- [2022. gada 22. novembra rezolūcija par īstenošanas ziņojumu par Eiropas Inovācijas padomi](#), kurā Parlaments aicināja Komisiju atkārtoti izvērtēt, kā tā īsteno EIP fondu programmas “Apvārsnis Eiropa” ietvaros, un sniedza ieteikumus efektīvākam atbalstam revolucionārai inovācijai Eiropā.

Plašāka informācija par šo tematu pieejama [Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komitejas](#) (ITRE) tīmekļa vietnē.

Kristi Polluveer

11/2023

